

EUROPA SATSER I ØJEBLIKKET VOLDSOMT PÅ AT OMSTRUKTURERE UDDANNELSESYSTEMET FOR AT FORBEDRE KONKURRENCEEVNEN, MEN FOKUS ER ALT FOR SNÆVERT, SKRIVER STAVROS MOUTSIUS I KOMMENTAREN.

UDDANNELSE ER EUROPPAS FÆLLES GODE

* Allerede i 1988 var den daværende franske præsident for Europa-Kommissionen, Jacques Delors, stolt over at proklamere, at hele 80 procent af medlemslandenes socioøkonomiske politik var baseret på traktater, lovgivning og bestemmelser fra forskellige af Kommissionens afdelinger. Udtalelsen faldt længe inden Maastricht-traktaten fra 1992; før Stabilitetspagten fra 1996 og før Lissabon-strategien fra 2000. Uanset om de enkelte medlemslande anerkender det eller ej, er det i dag endnu tydeligere, at den nationale suverænitet, forstået som en nations ret til at udforme og implementere politiske beslutninger inden for landets egne grænser, er en saga blot. Flertallet af de europæiske nationer er nu medlemmer af en i historisk sammenhæng unik konstruktion, en enestående kompleks meta-stat bestående af en lang række folk, sprog og kulturer med fælles økonomi og med en række magtfulde politiske institutioner. De forskellige institutioner har efterhånden længe udformet politikken på en lang række områder, og uddannelse er ingen undtagelse, snarere tværtimod. Sådan lyder det for eksempel i et vigtigt 'white paper' fra Kommissionen i 1995: "Prioritering af kvalitet i undervisning og uddannelse er afgørende for EU's konkurrenceevne og for bevarelsen af den sociale model; faktisk afhænger den europæiske identitet i det nye årtusinde af det."

Bevarelsen af den sociale model – hvad så end det betyder for det enkelte medlemsland – bliver dysset mere og mere ned. Til gengæld er EU's konkurrenceevne permanent højt på dagsordenen. Derfor støder man i utallige EU-papirer om uddannelser på afsnit om nødvendigheden af, hvad der kaldes "fortsat samarbejde om udvikling og anvendelse af de menneskelige ressourcer og om at opnå det højeste mulige investeringsafkast... Alternativet er en stadigt stigende forskel mellem Unionen og de væsentlige konkurrenter." EU satser på at blive den mest konkurrencedygtige og dynamiske videnbaserede økonomi i verden. Uddannelse er altså Europas 'fælles bedste' og det, der ligger til grund for de igangværende undervisningsreformer i mange medlemslande. Reformerne indebærer blandt andet en forøget produktion af praksis-orienteret viden gennem eksternt finansierede forskningsprogrammer, udvidede læseplaner som følge af den nye økonomi (herunder videnskab, teknologi, IKT og iværksætterkompetencer), tilpasning af gymnasiale og højere uddannelser til arbejdsmarkedets behov, evaluering af studerende, undervisere og uddannelsesinstitutioner, forøget privatfinansiering på uddannelsesområdet såvel som en forøget indsats for vedvarende formel og uformel opkvalificering som krav for fortsat ansættelse. Igennem

såkaldt 'Åben koordinering' er medlemskabslandene forpligtede til løbende at analysere, hvorvidt de aftalte mål bliver nået, og til at udgive 'tilstandsrapporter', der sammenligner de nationale, europæiske, amerikanske og japanske resultater på uddannelsesområdet.

I en tid, hvor Europa satser voldsomt på at omstrukturere sit uddannelsessystem for at forøge konkurrenceevnen, er de europæiske samfund i fare for at miste deres politiske og sociokulturelle sammenhængskraft på grund af tabet af de ideologiske visioner, der har drevet den offentlige diskurs i de sidste to århundreder .

Utallige undersøgelser har dokumenteret, at størstedelen af de europæiske borgere ikke har tillid til hverken regeringer, parlamenter, politiske partier eller EU-institutioner. Det at være EU-borger er svært at håndtere, fordi de nye transnationale beslutningsnetværk begrænser den almindelige borgers mulighed for at deltage. Politisk kommunikation er ødelagt af almindelige pragmatiske hensyn, af teknisk/bureaukratisk indsigt, af forbrugerhensyn eller politisk apati, og kun fra tid til anden afbrudt af voldelige optøjer i byerne. På den anden side er genkomsten af nationalisme (kulturel, etnisk eller sprogligt defineret), af politisk ekstremisme, diskrimination og fremmedhad og den eksplosive vækst i voldelig religiøs fundamentalisme med til at sprede had i og mellem europæiske samfund. Det er med til at ødelægge grundlaget for kommunikation og forståelse. Samfundskritik er ofte overdøvet i det offentlige rum, domineret som den er af massemediernes kommercielle dagsorden og underholdningsprægede nyhedsudsendelser, der primært sigter mod at skabe overskrifter og mod at provokere bare for at provokere. Når det endelig lykkes at skabe ørenlyd for samfundskritik, bliver kritikken ofte opfattet nærmest som et fysisk angreb eller i det mindste som mangel på respekt for ens identitet, snarere end som en anledning til eftertanke. Faktisk er samfundskritikkens problem centralt i den generelle samfundskrise, vi ser overalt i Europa for tiden, ikke mindst på grund af den defensive holdning folk har, når det drejer sig om deres identitet, men også på grund af de blinde markeds mekanismer.

Uddannelse er selvfølgelig afgørende for at fastholde et sammenhængende samfund og for at skabe en vis optimisme for fremtiden. I den forbindelse kan det bidrage til optimismen, at vi her i starten af det 21. århundrede ser nationalstaterne opgive at holde på deres suverænitæt i uddannelsesspørgsmål og i stedet arbejde på at skabe fælles mål og rammer for uddannelse. Men det valg er truffet for at skabe en vidensproduktion og vidensanvendelse, der understøtter økonomisk vækst. Det er derfor europæisk uddannelsespolitik tæller alt, hvad tælles kan: Vi kræver bedre resultater i kernekompetencerne, vi kræver flere studerende på naturvidenskabelige uddannelser, flere forskere, mere voksenuddannelse, mere eksternt finansieret forskning, mere innovation og flere videnskabelige publikationer. Uddannelsespolitik og -planlægning er blevet overtaget af en økonomisk tankegang: Mere er bedre, maksimering, udbytte. Tankegangen har affødt et paradigme for komparativ uddannelsesforskning, som skjuler den politiske bagtanke i mængder af a-historiske, løsrevne, ubegrundede og usystematiserede data, som – ofte gennem reduktionistiske analyser – påstås at vise, hvem eller hvad der trænger til 'forbedringer'. Denne måde at bruge data på hænger ikke sammen med en pædagogisk tankegang, med sociologisk forestillingsevne, med

filosofisk eftertanke, endsige med intellektuel kritik. Men metoden føder og fødes af tidens transnationale politiske dagsorden, som reducerer uddannelse til små, oftest ubetydelige, procentuelle udsving i forudbestemte præstationsparametre.

Der er en særlig historisk ironi i, at det i en tid, hvor uddannelse er alment tilgængelig, er almindeligt at adskille viden fra dannelse og at gøre viden til en kvantificerbar vare; at arven efter den europæiske paideia, i form af Bildung eller dannelse, bliver afskrevet som et elitært projekt eller simpelthen som irrelevant i tiden; at nu hvor vi begynder at forstå, at mennesket er et homo complexus, reducerer uddannelsessystemet os til homo faber og homo oeconomicus – eller simpelthen til en 'menneskelig ressource'. Ikke desto mindre stammer forandringerne fra ganske bestemte politiske beslutninger, der nu tages på europæisk niveau, og som på trods af visse retoriske knæfald for 'social sammenhængskraft' sætter produktivitet og konkurrenceevne i højsædet. Vi mister dermed evnen til at indse, at forbedringer og fremskridt også kan indebære tilbageskridt, at udvikling også kan indebære underudvikling, at rigdom kan dække over vantrivsel, og at 'stærke kompetencer' kan gå hånd i hånd med uvidenhed og skyklapper for øjnene. En i sandhed tværfaglig paideia, som fremmer forståelsen af menneskets tilstand og samfundets automatiske selvreproduktion, er fuldstændigt fremmed for nutidens uddannelsespolitiske tænkning og kan kun fremkomme som et resultat af politisk vilje, der vrister uddannelsespolitik fri af den nuværende omklamring af økonomisk tænkning. ■

Oversættelse: Nicolai Paulsen

STAVROS MOUTSIOS

Lektor ved Institut for Pædagogisk Sociologi, Danmarks Pædagogiske Universitet. Stavros Moutsios forsker i international og komparativ uddannelsespolitik med særlig interesse for EU's uddannelsespolitik, globaliseringens betydning for uddannelse samt videnskabelig og -overførsel i moderne videnssamfund.

Vil du læse mere om Europas uddannelsespolitik? Stavros Moutsios anbefaler:

A. Novoa & M. Lawn: 'Fabricating Europe: The Formation of an Education Space', Kluwer Academic Publishers, 2002